

בעזה ש"ת

קובץ
אור
התורה
והחסידות

שיעורי

הגה"ח ר' אהרן רובינפעלד שליט"א
ראש ישיבה דחסידים בעלזא
פעיה"ק ירושלים תובב"א

פרשת וארא
כ"ח טבת תשפ"ג לפ"ק

בס"ד

קובץ
אור התורה והחסידות

פרשת וארא

השיעור שנמסר

ע"י מוריגו

ראש הישיבה שליטי"א

בהיכל ישיבתנו הקדושה

פעיה"ק ירושלים תובב"א

יום ד' פרשת שמות

י"ח טבת תשפ"ג לפ"ק

אור החסידות:

לימוד התורה בימי השובבי"ם

עמ' א'

אור התורה:

טענת פרעתי במלזה בשטר

עמ' ט"

ניתן להאזין לכל שיעורי ראה"י

במספר הישיר של קול הלשון

שמספרו: 073-3211-614

לתרומות והארות ניתן לפנות

אל הגבאים בישיבה

או בטלפון: 058-3261-422

ניתן לקבל את שיעורים זהקובצים

בדוא"ל ע"י שליחת בקשה לדוא"ל:

Ortv212@gmail.com

תודותינו נתונה לכל התורמים שיחיזו

למען הוצאת הקובץ לאור

יו"ל בס"ד ע"י

"מכון אור תורה וחסידות"

להפצת שיעורי

הגה"ח רבי אהרן רובינפלד שליטי"א

ראש ישיבה דחסידי בעלזא

פעיה"ק ירושת"ו

אור החסידות

נמסר ביום ד' שמות תשפ"ג לפ"ק בהיכל הישיבה
לימוד התורה בימי השובבי"ם
"חגרה בעוז מתניה"

"חגרה בעוז מתניה ותאמץ את זרועותיה"

ב'אשת חיל' כתי' "חגרה בעוז מתניה ותאמץ זרועותיה", ואיתא ע"ז במדרש, שאין עוז אלא תורה, ופירוש הפסוק הוא, חגרה בעוז מתניה שע"י כח התורה התחזקו מתני האדם, והמתניים הם יסוד האדם, דהיינו שיסוד האדם מתחזק בכח התורה"ק, ועוד ותאמץ זרועותיה, שאף איברי האדם כולם מתחזקים ומתאמצים רק ע"י גודל כוחה ועוזה של התורה הקדושה.

גודל המלחמה בין שני הנפשות ה'גוף' וה'נשמה'

והנה, כדי לבאר הענין יש להקדים את יסוד היסודות, המבואר היטב לאורך כל הספה"ק ליקוטי אמרים- תניא להרב בעל התניא זיע"א, ויסוד הדבר בקצרה הוא שהאדם נברא עם שני כוחות, עם שתי נפשות המנוגדות וההפוכות זו מזו, ה'גוף' וה'נשמה', ובעוד שהנשמה נוטה ומתאוית רק לרחניות, תורה ותפילה, יראת שמים, וכמובן כ"א לפי מדרגתו, הגוף שהוא

עיקר ההתחזקות בשובבי"ם הוא ברבוי עסק התורה

עומדים אנו בתחילת ימי השובבי"ם, והכלל ידוע 'אין תוקף החסידות בתחילתה', ולענינינו, כשעומדים בתחילת השובבי"ם, הרי אז יש להתעורר עוד יותר בענינא דיומא, ובפרט כשאנו עומדים עכשיו לקראת סוף השבוע, וכמו שידובר בהמשך דברינו בעזהשי"ת.

כבר דברנו שבוע שעל"ט, שאצלינו מקובל שעיקר ההתחזקות המצטרפת בימי השובבי"ם היא רבוי עסק התורה, (עי' בספר דברות קודש, וארא תשי"ג ס"ג), כמובן שיש להתחזק בענינים שעליהם מיועד שובבי"ם וכמו שדיברנו בשבוע העל"ט, אך בזה העיקר הוא ידיעת הדברים בלבד, וכמו"כ להפנים את הדברים ולקבלם בחומרא, אך עיקר ההתחזקות היא רבוי עסק התורה. והשבוע ננסה להרחיב בביאור השייכות בין ימי השובבי"ם המיועדים בעיקר להתגבר על היצה"ר ולהתקדש ביתר שאת, לבין לימוד התורה"ק.

ע"י הלימוד התוה"ק שמלים היצה"ר עם האדם בעל כרחו

אך חידוש גדול מבואר במדרש, עה"פ (במדבר ו, כו), "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום", ואמרו ע"ז במדרש, שלום זו תורה, וצ"ב למה מכונה התורה בשם שלום, והביאור היא שהתוה"ק גורמת לשלום של העוסק בה בינו לבין עצמו, דהיינו, בין הגוף לנשמה, אך בשונה משלום רגילה, כגון בין שני חברים או בין שני מדינות, שאז השלום היא רק בגדר ויתור ופשרה, שכל צד מוותר ומתפשר על חלק מדרישותיו למען השלום, אך השלום בין הגוף לנשמה אינה לא וויתור ולא פשרה, שהרי א"א לנשמה לוותר על כלום, ורק המזרחיים מתפשרים..., אלא שלום זו היא מלשון הכתוב, ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אותו, דהיינו שהיצה"ר משלים עם האדם בעל כרחו.

וזו תוצאה מעסק התוה"ק.

היצה"ר אינו רוצה להילחם עם איש חזק

ובביאור יותר, משל למה הדבר דומה, למדינה שלוחמת עם הרבה מדינות השוכנות בסביבותיה, אך עם מדינה אחת היא חיה בשלום ושלווה מעולם, וסיבת הדבר פשוטה היא מאוד, שאותה מדינה היא מדינה חזקה מאוד, ועם חזקה צריכים להיות בשלום, ואין ברצונה להיכנס עימה למלחמה, אך שלום זה אינה מרצון אלא בעל כורחה, כך הם פני הדברים לגבי מי שעוסק

ההיפוך הנשמה ממש, נוטה ומתאוות רק לגשמיות, וכדכתי' בתהילים (נא, ז), "הן בעוון חוללתי ובחטא יחמתני אמי", ובנוסף על היצה"ר שמיד בצאת האדם ממעי אימו כבר מנסה ללא הרף להטותו ולהחטיאו, לגשמיות ולעבירות, תכונות הגוף עצמו כולן נוטות לגשמיות, וכאו"א כפי תכונות נפשו, (עי' בהרחבה בספר התניא ובפרט בפ"א וב').

ונמצא שיש מלחמה עצומה ונוראה בין ב' הכוחות, וכל אחד מנסה לכבוש את האדם ולשלוט עליו, וכמובן שעל האדם להגביר את צד הנשמה הצד הרוחני, אך מלחמה זו היא מלחמה תמידית בלי שום הפסק, ונמשכת עד יומו האחרון ממש, עד זיבולא בתרייתא, ועד בכלל, (עי' בהרחבה בספה"ק תניא ובפרט בפרקים ט' י' י"א, וע"ע ליקוטי תורה להאריז"ל שמות, וע"ע שם, כי תצא לה: וע"ע בספה"ק דגל מחנה אפרים, תולדות ד"ה ויתרוצצו), ואף שכמובן שבמשך הזמן נעשית מלחמה קלה יותר, מכיון שיש להאדם נסיון איך ללחום ומצא פתרונות איך להתגבר, עם כל זה המלך זקן וכסיל, גם הוא בעל נסיון, ותמיד מוצא פיתויים חדשים איך לפתות את האדם, ולאורך כל הדורות היו יחידים ממש שזכו לנצח את היצה"ר לגמרי, דוד המלך ע"ה, שהעיד על עצמו (תהילים קט, כב), "וליבי חלל בקירבי", (אך עי' בירושלמי סוטה כה.), ועוד, אך רובו ככולו של כלל ישראל לוחמים ומתגברים כל ימי חייהם.

המיוחדת לדורינו, דור עיקבתא דמשיחא, והוא רבוי התוה"ק המתרבה באופן למעלה מדרך הטבע, ועולם התורה מתפתח ופורח ומשגשג עוד ועוד, בלי הפסק ממש, וכהיום דבר פטוט הוא שכל ילד הולך ללמוד בת"ת, ולא משנה אם אביו הוא אברך הלומד בכולל או בעה"ב, וכן בחור מכניסתו לעול התומ"צ הולך ללמוד בישיבה, וכמעט שאין אברך שלאחר נישואיו אינו לומד בכולל לפחות למשך תקופה, וזה כבר נעשה כבר חלק מהשגרה, אך כאמור לפני השואה לא היה כך כלל וכלל, והרי זה רבוי התורה מופלג שמן הסתם לא היה מאז ניתנה תורה לישראל, וכמו"כ ניכר בדורינו רבוי תורה בחלק הספרים, שכהיום יש אלפי ורבבות ספרים שכולם מודפסים בדפוס נאה, ונדפס כבר המון לומדות, באופן המרהיב עין כל רואיה, ואף לבעלי בתים פשוטים שאין להם יד ושם בהבנת לימוד הגמרא, הרי כהיום יש המון ספרי עזר, כך שמצבו של עולם התורה נשתנה מן הקצה אל הקצה ממש, וכמעט שאין בעל הבית, עכ"פ בעל בית חסיד, שאינו קובע עיתים לתורה, וממש רוב רובם של כלל ישראל עוסקים בתוה"ק, וחלק ניכר אף הוגים בתורה במשך כל היום, והרי פלא הוא עד למאוד שדייקא בדור שפל ונמוך זה זכינו לשינוי משמעותי כזה, וע"כ שהשי"ת עשה לנו נס ונתן לנו מתנה דייקא בדור שפל זה כדי שנוכל להתגבר על כל הנסיונות והפיתויים

בתורה, שמי שעוסק בתוה"ק שנקרא עוז, אזי התוה"ק נותנת לו כח ועוז שיוכל להילחם במלחמה הקשה עם היצה"ר, (עי' בספר דברות קודש, שמות באמצע דיב"ק בס"ג תשנ"ג), ומכח זה שוב אין ביכלתם של טבעיות הגוף והיצה"ר ללחום עם האיש, מכיון שמוצאים אותו גיבור וחזק, ואז אף אם באמת, אויביו ישלימו אותו בעל כרחם, וזוהי השלום הנעשית ע"י התוה"ק, ובאמת התוה"ק היא מתנה שניתנה לישראל, כדכתי' "ה' עוז לעמו ייתן", במיוחד כדי שיוכלו להתחזק על היצה"ר.

גודל המתנה שניתנה לנו דייקא דור עיקבתא דמשיחא כדי שהאור ידחה את החושך

ונרחיב בביאור הדבר, כידוע שלכפני כשמונים שנה היה מצב עולם התורה שונה לגמרי, מבימינו אנו, בעוד שבימינו יש רבוי תורה באופן נשגב מאוד, מאות ואלפי ישיבות, מאות ואלפי כוללים, מאות מסגרות לימוד, הרי לפני השואה מצבו של עולם התורה היה חלש מאוד, רובם ככולם של היהודים התפרנסו ממעשי ידיהם, והבעלי בתים האלו, כמעט שלא עסקו בתורה, והרבה יהודים יצאו לפרנסתם כבר בבחרותם, ובאותו הדור אף היו הרבה בחודים חסדים יראים וחרדים, הרי היה קשה מאוד להתגבר על היצה"ר, שהרי לא היה להם את כח התורה, ועפ"י היה לו להיצה"ר לנצח ח"ו, ולכן נתן לנו השי"ת, מתנה

אופנים איך שאפשר להתעורר בתשובה ולהתגבר על פיתויי היצר, הא' הוא ע"י חשבון הנפש, כשמחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסידה, והב' הוא ע"י למוד התורה, והנה אינה דומה התעוררות הבאה מכח חשבון הנפש להתעוררות הבאה מכח התוה"ק, כי ההתעוררות הבאה מכח התורה תועלתה הוא לזמן רב ולאין ערוך, וזהי פי' הפסוק, אש ההתעוררות הפשוטה הוא מחשבון, דהיינו חשבון הנפש, ולהבה היינו ההתעוררות הנמשכת לזמן רב, וכדו' מקרית סיחון, מאליו דקריין ומשיחין באורייתא, כלשון התרגום יונתן, ונמצא שבן תורה כוחו רב יותר ע"י עסקו בתורה, אף יותר מהחשבון הנפש שע"פ שכל הרי מעורר את האדם הרבה יותר מאשר שהתורה מעוררת אותו, ובפרט שממש כל אדם יכול לעשות חשבון הנפש ואפילו בעה"ב פשוט שבפשוטים, משא"כ לימוד התורה שקשה יותר, ובפרט לאנשים פשוטים, ועל כרחך שכוחה של התורה הוא כח סגולי ומתנה מיוחדת של השי"ת, ואינו מובן כ"כ ע"פ שכל, (וע"ע בספה"ק אוהב ישראל, פ' ראה, אגרת התשובה, פ"ט, בת עין, פ' וישלח ד"ה בפירוש, אגלי טל, בהקדמה, וצדקת הצדיק אות קכ"ג).

נשים במאי קא זכייין איך מתגברות על היצה"ר בלי כח התורה

והנה אפשר להביא עוד הוכחה מפורשת שכח התורה הוא סגולי, ע"פ דברי קדשו של הרה"ק ר' יונתן

של היצה"ר, ולולי ה' שהיה לנו ונתן לנו את כח התורה אזי המים שטפוני, ואזי עבר על נפשינו המים הזידונים, (עי' בספר דברות קודש, נעילת החג מוצאי חג השבועות תשנ"ה).

ודבר זה מבואר בפירוש בש"ס, (קידושין לו), אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא, אם פגע בך היצה"ר הדומה לאבן, נימוח, ואם ברזל הוא מתפוצץ, הרי לנו דברים מפורשים שבכח התורה, ורק בו, אפשר לבטל את היצה"ר עד כדי שהוא נימוח ומתפוצץ. וכדאיתא (שם), בני בראתי לך יצר הרע ובראתי לך תורה תבלין, והן הן הדברים האמורים.

יש לשמוח על המתנה הנפלאה שקיבלנו הכח הסגולי השומר אותנו מכל פגע רע

לכן מה יגל וישמח האדם בהמתנה הגדולה והנפלאה שנתן לנו השי"ת, ושבוה מתאפשר לנו להתגבר על היצה"ר, ועל טבעיות הגוף, ואם אנו מדברים על גודל כוחה של התוה"ק, שנותנת כחל האדם להתגבר על היצר הרע, ננסה ללקוט שושנים, כמה גרגרים קטנים בענין נפלא זה.

בתחילה יש לציין לדבריהם הקדושים הידועים של רבותינו הק' כ"ק מרן מהר"י ובנו כ"ק מרן מהרי"ד זיע"א, עה"פ (במדבר כא, כח), כי אש יצאה מחשבון להבה מקרית סיחון, וגו', ותורף דבריהם הק' (עי' בספר הבינה והברכה, במדבר עמ' רי"א), הוא שיש ב'

והנחתי על גופי 'בריעכץ', עשב מר שהיה נפוץ 'אינדערהיים', ושורף את העור, וכיו"ב, אך עכ"ז הכרתי לאחמ"כ שהאופן היחידי שבו אפשר לנצח את היצה"ר, הוא הוויות דאביי ורבא ותו לא.

ובחצרות החסידים בגאליציא (בעלזא, צאנז, שינאווא, באבוב, וכו'), התקבל מהלך זה, ובאלו החצרות הדגישו ביותר מההגנה והשמירה המעולה ביותר מן היצה"ר, הוא עסק התורה, וכמו"כ הדגישו שעיקר ההתחזקות הנדרשת בשובבי"ם, הוא רבוי עסק התורה הקדושה, וכנ"ל.

כמו"כ יש לציין למה שמסופר על אחד מגדולי צדיקי החסידות בגאליציא, ה"ה הרה"ק רבי צבי אלימלך ב"ר פסח (דוד) שפירא מדינוב זיע"א, שהיום יום ח"י טבת חל ההילולא דמר, שהיה ידוע בגודל כח תורתו, ואף הראה את כוחו בספריו הק' והנפלאים והנעימים לחיך, וכידוע שחלק מספריו נאבדו במשך השנים ומעולם לא יצא לאור עולם, ועכ"פ, מסופר עליו שנהוג היה שכשהיו חסידים מגיעים אליו עם קוויטלעך, לדבר ישועה ורחמים, היה מסרב באמרו שרוצה אני רק בתלמידים, וכן אם באמת ברצונכם שאקרא את הקוויטלעך שלכם היכנסו אל ביהמ"ד ותעסקו בתוה"ק במשך כמה ימים, ורק לאחמ"כ אקרא את הקוויטל, הרי שאף הוא הדגיש שהעיקר הוא בלימוד התוה"ק.

אייבשיץ זצ"ל בספרו יערות דבש, בפירוש דברי בגמרא (ברכות יז.), הני נשי במאי זכיין באקרויי בניהו לבי כנישתא, שנוטלות את בניהם לבית הכנסת שילמדו שם, ובאתנויי גברייהו בי רבנן ונטרן לגברייהו עד דאתי מבי רבנן, שהן ממתנות לבעליהן עד שיחזרו מבית תלמודם לעת ערב, והקשה מה הפירוש בתמיהה הני נשי במאי קא זכיין, הרי לכל אדם יש זכיותו ממצוותיו וממעשיו הטובים, ותי' שקו' הגמרא הוא קושיא אחרת לגמרי, וכך הקשו, הרי נשים פטורות ממצות תלמוד תורה, (כמבואר בקידושין כט:), ובטושו"ע סי' רמ"ו), וא"כ איך זוכות הנשים להתגבר על יצרם בלי כח התורה, הרי בלא זה א"א בכלל להתגבר על היצה"ר, וע"ז תי' הגמרא, שאכן גם לנשים יש כח התורה, ודו"ק היטב, והרי לנו מדבריו כי לולי כח התורה א"א להתגבר על היצה"ר בשו"א.

שום סיגוף אינו מועיל כמו התוה"ק

וכן מסופר על הרה"ק ר' יחזקאל שרגא משינאווא זיע"א, שהעיד פעם על עצמו בזה"ל, בימי נעורי ניסיתי בהרבה אופנים איך להצליח "זיך אן עצה צו געבן מיטן בחור", דהיינו היצה"ר, [כידוע אצל חסידים לא קראו להיצה"ר כן, מפני השנאה הנוראה ששנאו אותו, אלא קראו אותו 'דער בחור'], ומנה כמה סיגופים שהסתגף בהם בימי נעוריו, כגון שהתעניתי משבת לשבת, ולא החלפתי בגדי משך תקופה ארוכה,

התוה"ק מהפכת את הנטיות הרעות לנטיות טובות

והנה מלבד שבכח התוה"ק לחזק את הנשמה ונטיותיה לרחניות, אף שבכחה להפך את הנטיות והתאוות הרעות לנטיות טובות, (עי' בספה"ק תניא פ"י), והדבר מרומז בהא דכתי' (תהילים יט, יא), על התוה"ק ומתוקים מדבש ונופת צופים, דהנה מבואר בפוסקים דכל דיני ביטול איסור בשישים של היתר, לא נאמרו אם האיסור עדיין ניכר בפני ההיתר, דאז אינו מתבטל כלל, אך שונה הדבר לגבי דבש שמבטל את האיסור אם יש שישים כנגדו, ואף אם האיסור ניכר בפני היתר.

ענין הליל שישי בקרב עדת החסידים הנה, מקדמת דנא היה ליל שישי מוקדש במיוחד ללימוד התורה, משך כמה שעות, ולדו' אציין לכם דבר שאין ידוע לכם, שכשלמדתי כאן בהישיבה הק', היתה חבורה גדולה של כארבעים חמישים בחורים שקמו בשעות הבוקר המוקדמות, בשעה אחת לפנות בוקר, ולמדו עד השעה שבע ברציפות ובהתמדה נפלאה, וזה היה דבר קבוע משך כל השנה ולא דווקא בשובבי"ם. ואצל החסידים אכן הפליגו במעלת הלימוד בליל שישי, וכמו ששמעתי מפי יהודי ששמע מפי הגה"ק מהר"ש ענגיל זצ"ל מראדמישלא, שסיפר שבצעירותו כששהה פעם בצל קודשו של רבו המובהק הרה"ק מצאנו זיע"א, והיה אז ליל שישי, והתישב ללמוד בביהמ"ד והתווכחו ביניהם באיזה נושא בריתחא

דאורייתא, וכך לפתע באמצע הלימוד הגיע הרה"ק מצאנו אל שולחנם, וכמובן שהם נבהלו שלא ידעו כלל שהרה"ק נמצא בביהמ"ד, וחששו אולי הקפיד על שהתווכחו בריתחא וברעש שכזה, אך מיד שאל אותם הרה"ק במה הם עוסקים, וכשנענו ואמרו לו, התחיל מיד לדבר אתם בפלפולי דאורייתא, והתחיל לטייל אתם לאורך כל הביהמ"ד, היות שלצורך רפואת רגליו היה על הרה"ק ללכת הרבה ולא לעמוד על מקום אחד יותר מדאי, וכך נמשכה שיחתם למשך כמה שעות עד שהאיר השחר, וסיים מהר"ש בהפטירו, מעולם לא הרגשתי טעם נפלא כזה כמו שהרגשתי באותו ליל שישי, בצאנו, בעסקי בתורה עם הצאנוע"ר רב.

ואם בכל השנה היה ענין לקום וללמוד בליל שישי, אזי על אחת כמה וכמה בימי השובבי"ם, שהם מיועדים ומכוונים כנגד המידה השישית, מידת היסוד, ולכן ליל שישי מיועד יותר להתחזקות בלימוד התוה"ק.

לימוד לשם קדושה וטהרה

והנה, הרבה טעמים נפלאים ומתוקים יש בלימוד התורה, לא הרי הטעם בלימוד בחודש אלול, כשהוא מלא חרטה ותשובה, כהרי הטעם הלימוד באמצע השנה, ועיקר הכוונה בלימוד התורה בימי בשובבי"ם צריכה להיות לשם קדושה וטהרה בלבד, לשם חיזוק רוחות הנשמה, עד שגם אויביו ישלים אותו, לא לשום כוונה אחרת, וזה יכווין

אכילת טשולנט, וקוגל וכדו', הרי זה וודאי מופרך לגמרי, אך גם הקימה בשעה אחת היא קשה מאוד וכמ"ש הרה"ק מבאבוב, אבל מה שנכון ושייך כמעט לכו"א, הוא לקום קצת מוקדם, בשעה שש או אף בשעה חמש, שזה עוד בשעות הלילה, שהרי המשיכיר בימים אלו רק בערך בשעה חמש ארבעים וחמש, ונמצא שאף מי שקם בשעה שש הספיק לקום בליל שישי.

וכדי לשבר את האוזן אציין שבעיר מולדתי לוגאנו שבשווייץ, כיהן כמרא דאתרא הגה"צ ר' שלמה זלמן פריעדמאן זצ"ל אבד"ק ראחוב, בנו של הליקוטי מהרי"ח, והוא היה אדם גדול מאוד, ובמשך שנים רבות לא השכיב עצמו במיטה כלל, ואף בסוף ימיו כשכבר הוצרך לשכב במיטה, מ"מ בליל שישי לא הלך מעולם למיטה, וזה היה דבר פשוט אצל כל היעורליכע יודין, שבליל שישי אין מבטלין אפי' רגע כמימרא, אך הדורות משתנות.

יום השישי חשוב גם כן כמו ליל שישי אך אפילו מי שאין ביכלתו לקום מוקדם וללמוד, לא יצטער חלילה, דביום שישי אפשר ג"כ ללמוד בהתמדה ויום השישי שקול כמעט כנגד הליל שישי, שהרי גם הוא כנגד מידת היסוד, ויזדרז לטבול במקוה מיד בחצות, ולאחמ"כ ילך לישון קצת כהכנה לקראת שב"ק, וכמו שידוע מהרה"ק מראפשיץ שהפליג בגודל מעלתה, ולאחמ"כ בשעה אחת או חצי

בכל חלק וחלק מהרש"א, מהר"ם, פני יהושע, קצות, נתיבות, רק לשם קדושה וטהרה.

ויהי מקץ שנתיים ימים הוראות הלכה למעשה בענין ליל שישי

והנה לא באתי להורות הלכה למעשה, בענין ליל שישי בימינו אלו, שמצב הדור נשתנה בהרבה, אך מקודם נכון להקדים מה שאמר הקדושת ציון הרה"ק ר' בן ציון באבובע"ר הי"ד, לבני ישיבתו, כידוע היה הוא הראשון מאדמור"י גאליציא שייסד רשת של עשרות ישיבות לבחורים מחסידיו, ופעם שמע הקדושת ציון שבחורי ישיבתו נוהגים לקום וללמוד בכל ליל שישי, וכדי שיוכלו להיות ער, הלכו לישון ביום חמישי במשך השעות שאחר הצהריים, וכמו כן כל יום השישי, והתרעם ע"ז וקרא לבחורים ואמר להם בדרך הלצה, דכתי' (בראשית מא, א), ויהי מקץ שנתיים ימים, ויש להמליץ שכוונת הכתוב הוא, ויהי מקץ, שכדי להיות ער בליל שישי, שנתיים, מלשון שינה, שהולכים לישון משך ב' ימים שלימים, ובזה רמז להם שוודאי אינו נכון לוותר על ימי חמישי ושישי בעד ליל שישי, אך כאמור למעלה איני מצדד לכאן או לכאן, ואיני מורה הלכה למעשה, אך זה ברור שליל שישי הוא דבר נעלה וקדוש מאז ומעולם, ואף שבעוה"ר התגבר היצה"ר בשנים האחרונות והטעה את הפשוטים, שענין הליל שישי הוא

שעה לאחמ"כ כבר יהיה בהיכל ביהמ"ד הגדול בקריה, ויתיישב ללמוד שם בהתמדה וברציפות עד התפילה, וזה שקול כמעט כנגד הליל שישי.

רק איש אשר ידבנו ליבו יקום בליל שישי

לסיום יש להבהיר נקודה נחוצה בענין ליל שישי בפרט, ובענין שובבי"ם בכלל, ויש להקדים שכידוע התחנך ה'חתם סופר' זיע"א, גם ע"פ דרך החסידות, ואף למד אצל הרה"ק ר' פנחס מפראנקפורט זיע"א בעל ה'פנים מאירות' וה'הפלאה', שהיה מתלמידי הרבי ר' בער זיע"א, ואחיו של הרבי ר' שעמלקא מניקלעשבורג זיע"א, ואע"פ שהחתם סופר לא נמנה בין האדמורי"ם מ"מ מוצאים בכל ספריו הרבה רעיונות ויסודות חסידיות, בנוסף לזה היה לו קשר נפשי עם הרה"ק מישמח משה מאוהעל זיע"א, אף שמעולם לא נפגשו, ובאחד מתשובותיו אל הרה"ק הישמח משה כותב החת"ס, שכידוע שכל אדם צריך להנהיג לעצמו איזה הנהגות טובות בתורת נדבה, אף שאין הוא מחויב לעשות כן מדינא דשו"ע, רק הוא עושה לפנים משורת הדין, וזוהי יסוד היסודות, ולכן התאונן החת"ס על שהחסידים אין עושים כן אלא הכל הונהג אצלם בשה, עיי"ש ואכמ"ל לזה.

אך לענינינו וודאי יש לדעת שכל הקימה בליל שישי, בשובבי"ם צריכה להיות בתורת נדבה ומרצונו הטוב ולא בתורת חיוב, וכפי שמסופר על הרה"ק ר' שלו' מקאמינקא זיע"א, שהנהיג לעצמו איזה הנהגה מיוחדת, שבפעם הראשונה שהוא מתעורר בלילה לא משנה באיזה שעה מיד היה קם, ועוסק בתורה, פעם בא לפני ג' בנ"א ועשה התרת נדרים בפניהם על הנהגה טובה זו, והם הבינו שקשה לו מנשוא לקום כ"כ מוקדם, אך מה מאוד תמהו כשהמשיך לקום מיד כשהתעורר, אף לאחמ"כ, וכשאחד מהם הביע את תמיהתם בפניו, ענה, מה חשבתם שהתרתי את הנדר כדי שאוכל לישון, רציתי רק שאקום מרצוני הטוב ובהתנדבות ולא שיעשה כחיוב, וכמו"כ נכון להוסיף בהתנדבות וללמוד עוד לימודים חוץ מלימודי הישיבה, ובפרט בשב"ק שאז יש הרבה זמן פנוי, וכפי שהנהיג הגאון הרב ש"ך זצ"ל, שבשב"ק היה לומד סדר קדשים, ומ"מ לפעמים וויתר על גן עדן זה (כפי שהתבטא), והלך לישיבה לעזור לבחורים שמתקשים בלימודי הישיבה.

כן יעזרנו השי"ת על דבר כבוד שמו, אמין.

אור התורה:

נמסר ביום ד' שמות כ' טבת תשפ"ג לפ"ק בהיכל הישיבה

טענת פרעתי במלוה בשטר

ולא אצל הלווה ולא היה לו לפרוע את הכסף אלא"כ יקבל את השטר. אמנם גילו לנו האחרונים דזה לא רק הוכחה וראיה, אלא זהו כח השטר, דזה שהשטר מונח ביד הלווה אומר דעדיין לא פרע דבשטר כתוב שהוא חייב, וביאור הדבר דברגע שמסר הלווה את השטר למלוה האמינו דכ"ז שיהיה השטר אצלו יהיה לו הוכחה שעדיין לא פרע.

ובאמת לאחר שגילו לנו האחרונים רז זה, אשכחן כדברים האלה בדברי הקדמונים אלא "אי לאו דגלאי חספא מי משכחנא מרגניתא תותא".

ויש שרצו להוכיח יסוד זה (ומיתאמרא בעולם הישיבות משמיה דהעילוי ממיצ'ט), באופן פשוט דמוכרח שיש כאן גם כח השטר, דכל ההוכחה היא משום דאם פרע היה לו לבקש השטר, דאם ישאיר השטר אצלו לא יוכל לטעון פרעתי, דיאמר לו שטרך בידי מאי בעי, ולכאורה זהו גלגל החוזר¹ דכל הטעם

הנה במלווה ע"פ בלא עדים כשבא המלוה לגבות את ההלוואה יכול הלווה לטעון פרעתי ואפי' להד"ם, וכשיש עדים על ההלוואה יכול הלווה לטעון פרעתי דקיי"ל "המלוה חבירו בעדים אי"צ לפרעו בעדים", אולם להד"ם אינו יכול לטעון דהרי יש עדים על הלוואה.

אמנם במלווה בשטר אומרת הגמרא דאין הלווה יכול לטעון פרעתי דאומר לו המלוה "שטרך בידי מאי בעי".

א. שטרך בידי מאי בעי הוכחה או נאמנות

בפשטות אומרים דשטרך בידי מאי בעי היא הוכחה ואנ"ס דעדיין לא פרע החוב, כיון דדרך בנ"א כשפורעים החוב לבקש מהמלוה שיחזיר לו השטר, א"כ זה שהשטר ביד המלוה מוכיח שעדיין לא פרע את החוב, דאם כנים דבריו שפרע אמאי מונח השטר אצל המלוה

¹ כמו"כ אמר העילוי ממיצ'ט לגבי מיגו, דמוכרח דמיגו הוא נמי כח הטענה, דעל ההוכחה דמה לי לשקר קשה, שהרי עכשיו שהוא יודע שיש לו נאמנות מיגו בטענתו שוב אין הוכחה שהוא דובר אמת, דאם היה

הוכחה שלא פרע, [ואף שהקושיא חזקה מהתירוץ אמנם קיי"ל שרוב דוחקין אמת ובפרט שמוכרח לומר כן בביאור הרשב"ם].

ג. פלוגתת הראשונים בכתב יד אם רגיל לחזור

הנה המשנה בסוף ב"ב אומרת דדין כתב יד, [היינו שטר חוב בכתב יד הלווה בלא עדים], היא כדין שטר אלא שא"א לגבות ממשועבדין, ונחלקו הראשונים מה דין כת"י לגבי טענת פרעתי, האם זה שהכת"י מונח אצל המלווה היא הוכחה שלא פרע או לא.

ונחלקו בזה המחבר והרמ"א (סי' ס"ט), דהמחבר פוסק שיכול לטעון פרעתי, והרמ"א מביא דעה שא"א לטעון פרעתי דאומר לו כתב ידך בידי מאי בעי, אמנם הדעה המקובלת שם היא דעת המחבר שבכת"י אפשר לטעון פרעתי.

שורש מחלוקתם היא מחלוקת הראשונים במס' כתובות דהתוס' שם (כ"א ד"ה הוציא) וכמו"כ הרמב"ן, אומרים שאפשר לטעון פרעתי משום שלא רגילים להחזיר הכת"י בעת הפירעון, כיון דממילא א"א לגבות בזה ממשועבדין, וזה שהכתב יד מונח אצל המלווה אינו הוכחה דלא פרע, והרא"ש שם חולק עליו דה"נ בכת"י הרגילות היא שיבקש הימנו להחזיר לו את הכת"י ואם כת"י מונח ביד המלווה אין הלווה יכול לטעון פרעתי.

שיכול לומר שטרך בידי מאי בעי הוא משום דהיה לו לבקש השטר, וזה שהיה לו לבקש היא משום דלא יוכל לטעון פרעתי משום שיאמר לו שטרך בידי מאי בעי.

וכמו שמצינו במלווה ע"פ כשיש עדים דיכול לטעון פרעתי משום דהמלווה חבירו בעדים אי"צ לפרעו בעדים, ואם היה הדין שצריך לפרעו בעדים היה על הלווה להעמיד עדים דאל"כ לא יוכל לטעון פרעתי דיטעון לו המלווה הבא עדיך, ואעפ"כ אמרינן דאי"צ לפרעו בעדים ויכול לטעון פרעתי, ה"נ במלווה בשטר.

ב. הרשב"ם בב"ב דהוי הוכחה תי' קושיית העילוי ממייצ'ט

הרשב"ם בב"ב (ע. ד"ה או), אומר בפירוש ששטרך בידי מאי בעי זה הוכחה דאם פרע לא היה לו להניח את השטר אצל המלווה דא"כ יחזור ויתבענו. **ולכאו'** קשה עליו קו' העילוי ממייצ'ט הנ"ל.

ויש לומר בדוחק דאפי' שלא מוכרח מזה שהשטר עדיין אצלו שלא פרע, מ"מ דרך בנ"א למנוע מתחילה כל בעיה ולא להזדקק ליכנס לוויכוחים ומסתמא אם פרע היה מבקש השטר כדי לסלק כל אפשרות שהלה יחזור ויתבענו ויצטרך להתווכח עמו שפרע, ומעתה זה שהשטר ביד המלווה היא

שקן היה לו לטעון טענה טובה יותר, דעתה שיש לו מיגו על טענתו הטענה שטוען טובה יותר, וא"כ אין הוכחה דמה לי לשקר, ומוכרח דמיגו הוא כח הטענה.

דהשתא אין כאן תוקף השטר, דזה נעשה ע"י מינוי עדים לכתוב שטר. **ואעפ"כ** אומר הסמ"ע דא"א לטעון פרעתי על החוב השני אם השטר מונח אצל המלוה דאומר לו שטרך בידי מאי בעי, והנה בשלמא אי נימא שזה הוכחה בעלמא א"כ אפי' אי ליתא כה"ש מ"מ היה לו לתבוע השטר בעת הפירעון ומדלא תבע אומר לו שטרך בידי מאי בעי, אבל אי נימא שזה כח השטר הרי בכה"ג ליכא כח השטר דהרי א"א לגבות ממשועבדים, וכנ"ל.

ה. חידוש הרעק"א כשיש עדים

שפרע הרי"ז תרי ותרי

הרעק"א (בסי' קל"ז), מחדש חידוש נורא² שכשהשטר מונח אצל המלוה ומנגד יש עדים שפרע הרי"ז כתרי ותרי דאפי' שיש עדים שפרע כיון שהשטר מונח אצל המלוה אנן סהדי שלא פרע, והדין בתו"ת היא שאוקי ממונא בחזקת מריה וא"א להוציא מספק.

ובבן אם עפ"י כללי רוב יהיה הכרעה עפ"י שלא פרע [אפי' שבעלמא אין הולכין בממון אחר הרוב כנגד המוחזק] כיון דתו"ת היא כמאן דליתא, יתחייב הלה לפרוע אפי' שיש לו עדים שפרע.

חזי' בפ"י דהרעק"א למד דשטרך בידי מאי בעי היא הוכחה ובירור בדרגת אנ"ס שלא פרע, ולא רק נאמנות וכח השטר.

וראינו בפ"י דכל הנידון אם אפשר לטעון פרעתי בכת"י היא, אם רגיל להחזיר הכת"י בעת הפירעון או לא, היינו שכל הדין של שטרך בידי מאי בעי היא הוכחה כנ"ל.

יותר מזה מביא החת"ס בתשובה (ח"מ סי' קכ"ח), מביא רמב"ן שאומר דאם לפי הדינא דמלכותא כת"י היא הוכחה מעלייתא כמו שטר חוב עם עדים, וא"כ הדרך היא להחזיר הכת"י בעת הפירעון, א"כ גם מדין תורה לא יוכלו לטעון פרעתי כשהכת"י מונח אצל המלוה, דכיון דהדרך להזיר הכת"י משום הדינא דמלכותא גם מדין תורה נשתנה הדין, דכל הדין תלוי אם יש הוכחה או אין הוכחה, וזה תלוי אם הרגילות להחזיר השטר.

ד. שטר שנמחל שעבודו לגבי טענת פרעתי

נפסק בחו"מ שטר שנמחל שעבודו א"א לגבות בו ממשועבדים, כלומר הלווה מחבירו אלף דאלע"ר בשטר ולאחמ"כ פרע לו החוב ולא לקח ממנו את השטר ולמחרת לווה ממנו פעם נוספת אלף דאלע"ר ורוצה להשתמש בשטר הישן שכבר מונח אצל המלוה, הדין בכה"ג דא"א להשתמש בשטר פעם נוספת לגבות ממשועבדים כיון שכבר נמחל השיעבוד פ"א ע"י פריעת החוב,

² חזי' דהרעק"א למד דאנ"ס כוחו שווה לעדים ממש, ובאמת כן אשכחן בב"מ ג. דאומרת הגמ' דבמתניתין דאיכא אנן סהדי דחציו שלו יתחייב שבועת מודה במקצת דהעדאת עדים לפי ר' חייא קמייטא, מוכח דאנ"ס כוחו שווה לעדים ממש.

דהשטר עומד ומעיד שעדיין לא פרע, לכך צריך להביא עדים שפרע³, ובלא"ה לא סגי, ולפיכך אינו יכול לטעון פרעתי בלא עדים דהנאמנות שיש לבעל השטר עומד כנגדו.

הקוב"ש [מתלמידי הגר"ח] (עמ"ס ב"ב סי' תר"ה), אומר כלפי טענת פרעתי על כת"י, דאה"נ יש ראשונים שאומרים דהנידון הוא אם רגילים להחזיר את השטר, (כמו שהובא לעיל באות ג'), אך מצינו ראשונים והם המ"מ והריב"ש שמסבירים הא דכת"י שנא מסתם שטר, דאפשר לטעון בזה פרעתי אפי' כשכת"י מונח אצל המלוה, הוא משום דאי"ז כשאר שטרות דכת"י בהו "והעד עדים", היינו דכח השטר אינו אלא בשטר החתום ע"י עדים, אבל כת"י אינו בכלל שטר, עכ"ד.

ומוכח דלמדו ראשונים אלו דכל הדין שאפשר לטעון שטרך בידי מאי בעי הוא לא משום דיש הוכחה שלא פרע, דהוכחה זו שייכת אף בכת"י דהיה לו לתבוע הכת"י בעת הפירעון, אלא משום דכח השטר הוא דזה עומד ומעיד שהוא עדיין חייב לו, ולכך דייקא כשיש עדים חתומים אז יש לו דין שטר, אבל כת"י אין לו כח השטר.

ו. הוכחת הגר"ח מהרמב"ם דשטרך בידי מאי בעי היא כח השטר

הגר"ח סאלאווייצ'יק (חי' הגר"ח עמ"ס שבועות בשם הגרי"ז), מגלה את היסוד שהבאנו לעיל דשטרך בידי מאי בעי הוא כח נאמנות הטמון בשטר ומוכיח את זה מלשון הרמב"ם (הלכות לווה ומלוה פי"א ה"א), "המלוה חבירו בשטר צריך לפרעו בעדים, ולפיכך אם טען ואמר פרעתי שטר זה אינו נאמן", עכ"ל, דלכאורה אמאי תולה הרמב"ם הא דאינו נאמן בטענת פרעתי משום דצריך לפרעו בעדים, הרי טענת פרעתי כשלעצמה אינה נאמנת משום דהיה לו לתבוע השטר ומשו"ה אינו יכול לטעון פרעתי, וכך הו"ל להרמב"ם לכתוב, המלוה את חבירו בשטר אינו יכול לטעון פרעתי לפיכך צריך לפרעו בעדים, (ע"כ), דאם לא יפרענו בעדים יטעון לו המלוה שטרך בידי מאי בעי.

אלא מוכח מכאן הא דאינו נאמן בטענת פרעתי כשהשטר ביד המלוה הוא מדין השטר דכ"ז שהוא ביד המלוה יש לו נאמנות שלא פרע, ולפי"ז אתי שפיר לשון הרמב"ם דבעצם יכול לטעון פרעתי ואין המלוה יכול להוכיח מזה שהשטר בידו שעדיין לא פרע, אלא כיון דהדין הוא דהמלוה חבירו בשטר צריך לפרעו בעדים והיינו

³ היינו הגר"ח למד דהעדים מסלקים את הנאמנות שיש לבעל השטר, אמנם הרעק"א למד דכח העדים שווה להאנ"ס שיש לבעל השטר דעדיין לא פרע, והוי כתרי ותרי דזה כמאן דליתא, דהמע"ה, וא"כ הא דנפסק בהרמב"ם דהמלוה את חבירו בשטר צריך לפרעו בעדים הוא לא משום דאז יסלקו העדים את ההוכחה של השטר, אלא ישוו העדים לאנ"ס של שטרך בידי מאי בעי, ונוקמי ממונא בחוקת מריה.

ז. חי' הש"ך במכירת שטרות

במעמד שלשתם שטרך בידי זה כח השטר

הנה נפסק בשו"ע (סי' ס"ו), דאפשר למכור שטר חוב ודרך קנייתן הוא ע"י כתיבה ומסירה דאז כשהשטר מונח ביד הקונה יש לו את כל כח השטר דיכול לגבות ממשועבדים כמו שהיה בכוחו כשהיה אצל הבעלים הראשונים, אמנם יש דרך נוספת בקניית שטרות והיא מדרבנן ע"י קניית החוב במעמד שלשתם, וזה שייך אף במלוה ע"פ, ובמלוה בשטר כשנקנה החוב במעמד שלשתם ממילא נקנה השטר עמו.

ומחדש הש"ך (ס"ק ס"ח וצ"ז), דחילוק גדול יש בין קניית שטר ע"י כתיבה ומסירה לקניית שטרות ע"י מעמד שלשתן, דכשיש כתיבה ומסירה אזי כשמונח השטר ביד הקונה אין הלווה יכול לטעון פרעתי דאומר לו שטרך בידי מאי בעי, משא"כ כשקונה במעמד שלשתן שפיר יכול לטעון לו פרעתי על אף שהשטר בידו, עכ"ד.

והנה אי נימא דשטרך בידי מאי בעי היא הוכחה גרידא צ"ב גדול דברי הש"ך דמה בין אם קנה השטר עצמו או שקנה את החוב וממילא קנה את השטר מ"מ כיון שהשטר ביד הקונה אם אכן פרע הלווה את החוב היה לו לתבוע את השטר, אך אי נימא כמו שמייסדים האחרונים דשטרך בידי מאי בעי מיוסד על כח השטר ברורין ונהירין

דברי הש"ך דכשקונים השטר עצמו ע"י כתיבה ומסירה אזי כשהשטר ביד הקונה הוא ג"כ מקבל את כל תוקף השטר כמו שהיה אצל המלוה, ולכך יש לו גם אותו נאמנות שלא יוכל הלווה לטעון פרעתי, אבל כשקונים את החוב רק ע"י מעמד שלשתם על אף שנקנה עצם החוב ועל אף שהשטר מונח ביד הקונה אבל זה רק בגדר מלוה ע"פ, דהשטר מונח בידו רק בתורת ראייה שקנה את החוב אבל אין לו את כל תוקף השטר, וא"כ שפיר יוכל הלווה לטעון פרעתי.

ח. קנין סודר כשטר שטרך בידי מאי בעי זה כח השטר

נפסק בשו"ע (ח"מ סי' ל"ט סעי' ג'), דהמלוה כסף לחבירו ובשעת ההלוואה עשה קנין סודר לפני עדים, אין הלווה יכול לטעון פרעתי וצריך הוא להביא עדים שפרע, ומקורו וביאורו הוא בדברי הרא"ש והר"ן שכיון שאומרת הגמ' בב"מ ובב"ב דסתם קנין לכתיבה היא עומד, היינו כשעושים קנין סודר לפני עדים הדרך שכותבים העדים את הקנין [ונותנים השטר למלוה], ולכך אפשר לגבות ממשועבדים בהלוואה זו ואף כשאין שטר, א"כ אף באופן שעדיין לא כתבו העדים את הקנין ואין כאן שטר ביד המלוה שיוכל לטעון שטרך בידי מאי בעי מ"מ יש לקנין כח של שטר ואומר לו המלוה "היה לך לפרוע לפני עדים, ואתה שהפסדת את נפשך", עכ"ד.

השטר אפי' קודם שנכתב, וכמו שאפשר לגבות ממשועבדים משום דלקנין זה יש כח כמו שטר, ה"נ ע"י הקנין יש נאמנות למלוה שעדיין לא פרע הלווה את החוב עד שיביא עדים שפרע, דזה מקבל הלווה על עצמו בשעת הקנין.

וכמו שנהוג בזמנינו בכל הדיני תורות שהצדדים עושים קבלת קנין לפני הד"ת שיקבלו על עצמם ככל אשר יפסקו הדיינים, ולכך אין בי"ד צריכים לחוש שמא אין זה דין אמת דמ"מ קבלו עליהם לקיים את פסק הדין.

והנה אי נימא ששטרך בידי מאי בעי היא הוכחה צ"ע גדול איזה הוכחה יש כאן דבשלמא אם כתבו העדים שטר ניחא דכיון דאיכא שטר ביד המלוה אם אכן פרע היה לו לתבוע את השטר, אבל השתא דליכא שטר אמאי צריך הוא להביא עדים שפרע, הרי אין כאן למלוה שטר שיצטרך הלווה לתבוע את השטר בעת הפירעון שמא יתבענו שוב. **אלא** מוכח מכאן דהרא"ש והר"ן למדו דשטרך בידי מאי בעי הוא כח השטר וא"כ אתי שפיר דכיון דסתם קנין לכתובה עומד יש להקנין הנעשה כח